

Procesvoorstel voor de ondersteuning van UvA-wetenschappers bij ethische/juridische afwegingen in de samenwerking met derden, incl. dual use en ander onethisch gebruik van UvA-onderzoeksresultaten

Conceptversie 210618, Academische Zaken UvA

--Licht aangepaste versie na feedback UOC, CBO en beleidsmedewerkers betrokken bij dit vraagstuk--

Deze versie betreft een procesvoorstel, na o.a. een brede consultatie binnen de UvA over deze thematiek middels een Power Point-presentatie in het najaar van 2020.

Naast algemene feedback op deze versie vragen we de UvA-gemeenschap ook haar visie te geven op twee specifieke vragen:

1. Zou er een universiteitsbrede commissie moeten komen die (vertrouwelijk) casuïstiek behandelt (en dus onderzoeker en decaan adviseert over het aangaan van de samenwerking) of zou dit in de faculteiten bij de ethische toetsingscommissies belegd moeten worden?
2. Zouden we als universiteit een lijst moeten opstellen of ons moeten aansluiten bij een bestaande lijst van organisaties die uitgesloten worden van samenwerking of waarmee nadere afspraken gemaakt dienen te worden alvorens samenwerking aan te gaan of is het voldoende om dit per casus te bezien?

De algemene feedback en de reacties op deze vragen worden verwerkt in een volgende versie.

Als Universiteit van Amsterdam willen we **zorgvuldig omgaan met de keuze voor samenwerking met derden en willen we onethisch gebruik van onderzoek(suitkomsten) van UvA-wetenschappers door derden zoveel mogelijk voorkomen**. Dit laatste betreft bijvoorbeeld gebruik voor militaire of terroristische doeleinden, dual use, misuse, maar ook ander onethisch gebruik. Anderzijds willen we voorkomen dat maatregelen daartoe de vrijheid en voortgang van de wetenschap schaden.¹ Bij het inrichten van beleid hierop hebben we oog voor de verschillen in wetenschapsbeoefening aan de UvA.²

1. Aanleiding

Wetenschappers gaan **steeds vaker samenwerking aan met derden**, met name omdat dit toegang tot onderzoeksdata of -financiering, nieuwe onderzoeksvragen of valorisatiemogelijkheden oplevert. Voor bepaalde vormen van onderzoek geldt dat de resultaten gebruikt kunnen worden door partijen die,

¹ Voor een discussie over de verantwoordelijkheden van onderzoekers, onderzoeksinstituten en de onderzoeksgemeenschap in het voorkomen van dual use of ander onethisch gebruik van onderzoeksresultaten, zie bijvoorbeeld: [Faden & Karron 2012](#), [Kuhlau et al. 2013](#), [Committee on Dual Use Research of Concern 2017](#), [Salloch 2018](#), en andere bronnen in Bijlage 4.

² Dit beleid is opgesteld na consultatie van UvA-medewerkers, bronnen beschikbaar bij andere universiteiten (m.n. University of Edinburgh en K.U.Leuven), bronnen van nationale verenigingen van universiteiten of academies (zoals DFG, National Academies of Sciences, en VLIR), overheidsregelingen en wetten (zoals de Europese Dual Use Directive) en vak- en wetenschappelijke literatuur. Zie ook de bronnenlijst. Eerdere versies zijn besproken met de Universitaire Onderzoeksadviescommissie, Senaat, Universiteitsforum en andere UvA-gremia.

bijvoorbeeld, de mensenrechten veronachtzamen of terroristische of militaire motieven hebben. Dit geldt voor onderzoek gerelateerd aan zaken op de *export control list* van de Europese overheid (een lijst van producten, software en technologie waarvoor geldt dat export ervan niet toegestaan is of pas na aanvraag van een licentie), maar ook voor ander onderzoek.

Nationale en transnationale overheden vragen bovendien steeds meer aandacht voor of stellen **wetgeving op met betrekking tot export control/dual use** en met betrekking tot samenwerking met partijen en/of landen die mensenrechten schenden. De Europese Commissie verlangt bijvoorbeeld van academische instellingen een 'internal compliance programme' inzake export control. Kennisinstellingen worden hier steeds meer aan gehouden.³ Ervaringen bij andere Nederlandse en buitenlandse universiteiten alsmede een kleine steekproef onder wetenschappers aan de UvA laat zien dat er onder wetenschappers maar **beperkt kennis van regelgeving** is over deze vraagstukken en dat wetenschappers **slechts in geringe mate kunnen rekenen op ondersteuning** bij het overwegen om wel of geen samenwerking aan te gaan met derden, terwijl aan dat laatste wel behoefte is.

Met de formulering van dit beleid wil de UvA daarom niet alleen de **bewustwording vergroten** en **onderzoekers een duidelijk(er) handelingsperspectief bieden**, maar als organisatie ook proactief werken aan **normatieve kaders die mede ingegeven zijn door maatschappelijke ontwikkelingen**. Daarmee laten we bovendien aan wetgevende instanties zien dat wij op een voor academische instellingen geschikte wijze **werken conform de regelgeving** hieromtrent.

2. Beoogde reikwijdte

Binnen vrijwel alle vakgebieden wordt steeds meer samengewerkt met maatschappelijke (private, semi-publieke en publieke) partijen. Daarnaast kunnen vrijwel alle onderzoeksresultaten, naast het legitieme gebruik ervan, potentieel onethisch gebruikt worden. Wanneer het onderzoek sterk fundamenteel van aard is, is vaak nog erg onduidelijk of en hoe het mogelijk misbruikt kan worden. Dit beleid is erop gericht **om te gaan met de potentiële risico's van bepaalde samenwerkingen en van onderzoeksresultaten**, m.n. wanneer dat gaat om 'security-relevant research projects', d.i. die gevallen van onderzoek(sresultaten) waar het risico voor de veiligheid van mens, dier en milieu dat eventueel misbruik met zich meebrengt hoog is. Daartoe hanteren we de definitie van de Deutsche Forschungsgemeinschaft / Leopoldina:

"...the Joint Committee of the DFG and Leopoldina ... define security-relevant research projects as projects that carry significant risks for the security of human dignity, life, health, freedom, property, the environment or peaceful coexistence. Security-relevant risks arise, in particular, in research which produces knowledge, products or technologies that could be misused directly by third parties."⁴

Daarmee heeft het beoogde beleid betrekking op de hieronder beschreven, soms met elkaar overlappende, vraagstukken. Naast dat er overlap kan zijn, kunnen combinaties van vraagstukken elkaar

³ Zie bijvoorbeeld de [beleidsreactie van EZK/OCW](#) d.d. 20 dec. 2019 op het Rathenau-rapport '[Kennis in het vizier](#)'.

⁴ German National Academy of Sciences Leopoldina and Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG, German Research Foundation). 2018. "[Joint Committee on the Handling of Security-Relevant Research](#)", progress report of 1 October 2018. Halle (Saale), pag. 3.

versterken. Het hangt van de situatie af of een samenwerkingspartner en/of onderzoeksonderwerp een hoog risico op misbruik heeft en of dat misbruik een groot gevaar oplevert voor mens, dier of milieu. Daarnaast hangt het af van de situatie of een onderzoeksonderwerp mogelijk controversieel is. Hetzelfde geldt voor wat een controversieel land is. Onderstaande matrix geeft dit weer.

Tabel 1. Matrix (niet-)controversieel onderzoek in combinatie met partner/financier en land

	Oz.-onderwerp op lijst military use of dual use	Mogelijk controversieel oz.-onderwerp	Niet-controversieel oz.-onderwerp
Niet-controversiële partner/ financier in niet-controversieel land	Oz. in deze kolom moet altijd aan de wettelijke vereisten voldoen. Als het onderzoek een laag TRL-niveau heeft, is het mogelijk uitgesloten van wettelijke vereisten.	Hier is het controversiële karakter louter gelegen in het onderwerp zelf, bijv. NWO-gefinancierd oz. naar computer die alle codes kan kraken.	In dit geval zijn zowel oz.-onderwerp als partner/financier en land van vestiging partner/financier niet controversieel.
Mogelijk controversiële partner/ financier in niet-controversieel land	Samenwerking in oz. met controversiële partner/financier en/of in een controversieel land is in gevallen bij wet verboden maar verdient sowieso extra oplettendheid.	Hetzelfde oz.-onderwerp kan in combinatie met ene partner/financier wel en met andere niet controversieel zijn. Bijv. onderzoek naar verslaving met tabaksproducent of met GGD.	
Niet-controversiële partner/ financier in mogelijk controversieel land		Hetzelfde oz.-onderwerp kan in combinatie met bepaald land partner/financier wel en met ander niet controversieel zijn. Bijv. oz. naar tegengaan privacyschendingen COVID-19-app door burgers met financier in vrij of juist in onvrij land.	
Mogelijk controversiële partner/ financier in mogelijk controversieel land		Bovenstaande twee zaken gelden ook (en potentieel in versterkte mate) wanneer zowel partner/financier als land mogelijk controversieel zijn.	

i. Onderzoek met een directe of mogelijke militaire of terroristische toepassing

Allereerst betreft dit beleid onderzoek naar of handel in producten met een **militaire toepassing**, zoals opgenomen in de [Gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen](#). De kans dat dit zich voordoet aan de UvA is niet groot, aangezien de UvA enerzijds vrijwel niet in het fysieke Engineering domein werkzaam is en anderzijds fundamenteel kennisverleggend onderzoek verricht en geen toepassingen in of productie van (te verhandelen) items verricht. Toch willen we dit afdekken binnen dit beleid.

Door bijvoorbeeld de grotere rol van informatietechnologie in onderzoek en maatschappij is de kans relatief groter dat UvA-wetenschappers onderzoek verrichten dat mogelijk ook voor militaire of terroristische doeleinden gebruikt kan worden, d.i. **dual use research**, zoals opgenomen in de [EU-lijst van dual use goederen](#). Overigens gelden de beperkingen rond bovengenoemd onderzoek in de regel slechts wanneer er sprake is van **export** naar landen waarmee geen afspraken bestaan hierover,⁵ en gelden de beperkingen meestal voor onderzoek met **hogere TRLs** (technology readiness levels)⁶ en niet voor fundamenteel onderzoek.⁷ De Europese Commissie betreft vanaf 2021 ook op ‘emerging technologies’.

⁵ Wel is de Europese Commissie op het moment van schrijven voornemens publiceren als export te beschouwen.

De LERU stelt op dit moment een statement hierover op, gericht aan de EC.

⁶ Zie de [beschrijving van de negen niveaus](#) in deze Annex bij Horizon2020.

⁷ Zie ook het [LERU-standpunt over export control regulations van de EC en publicaties](#).

ii. **Ander onderzoek met een aanzienlijk risico op misbruik**

Een aan bovengenoemde zaken gerelateerd bereik van dit beleid is meer algemeen **potentieel misbruik van onderzoeksresultaten** door derden, d.i. onderzoek met een aanzienlijk risico op misbruik voor terroristische, criminele of anderszins kwaadwillende doeleinden, wanneer de onderzoeksresultaten en/of -data gepubliceerd worden. Het kan hier bijvoorbeeld gaan om cybersurveillance of profiling-technieken, informatietechnologieën die gebruikt kunnen worden voor beïnvloeding verkiezingsuitslagen, virus-ontwikkeling, etc. die door bedrijven, organisaties of overheden misbruikt kunnen worden, maar die niet op de lijst met militaire goederen of de lijst met dual-use goederen staan. Ook in dit geval gelden eventuele beperkingen in de regel slechts voor onderzoek met **hogere TRLs** (technology readiness levels) en niet voor fundamenteel onderzoek; toch blijft er een verantwoordelijkheid om te bezien hoe het onderzoek met lage TRL eventueel misbruikt kan worden bij toepassingen met een hogere TRL en welke maatregelen er daarom genomen kunnen en moeten worden.

iii. **Onderzoek met een mogelijk controversiële partner**

Als het onderzoek door een gevoelige partij (**mede-)**gefinancierd wordt of het **onderzoek consortium** een controversiële maatschappelijke of private onderzoekspartner of controversiële eindgebruiker kent, kunnen er eveneens redenen zijn om voorzorgsmaatregelen te nemen of om af te zien van het onderzoek. Dit gaat bijv. om bedrijven die sterk verslavende middelen produceren of het milieu grote schade toebrengen, overheden die veroordeeld zijn voor mensenrechtenschendingen, of organisaties die onder gezag staan van een autoritair regime.

Of een beoogde partner als controversieel bestempeld dient te worden, dient telkens nauw afgewogen te worden. Het betreft in ieder geval bedrijven, organisaties en overheden die de [United Nations Global Compact Ten Principles](#) schenden (zie [hier](#) de lijst van deelnemers aan die principes). Ook als er geen veroordelingen geweest zijn, kan er aanleiding zijn een partner als controversieel te beschouwen, bijvoorbeeld wanneer een donerende organisatie haar geld (overwegend) van een veroordeelde organisatie krijgt. Om te voorkomen dat er willekeur ontstaat in wat als gevoelige partners wordt beschouwd, moeten er daartoe zo goed als mogelijk heldere criteria gehanteerd worden, maar er blijft waarschijnlijk altijd een (normatieve) inschatting nodig. Uiteindelijk kan de universiteitsbrede of facultaire ethische toetsingscommissie die inschatting het beste maken (zie pagina 9).

Met name kan het **onderzoeksonderwerp in combinatie met de aard en/of ingezetenschap van de (controversiële) partner** aanleiding geven tot maatregelen. Wanneer bijvoorbeeld een gemeentelijke gezondheidsdienst partner is in een onderzoek naar menselijke verslavingsgevoeligheid, is er waarschijnlijk geen aanleiding tot het nemen van maatregelen, terwijl dit wellicht wel het geval is als de onderzoekspartner een bedrijf is dat verslavende producten levert. Andersom geeft een onderzoek naar de optimale duurzaamheidsmaatregelen die dat bedrijf kan nemen (aangenomen dat dit een wetenschappelijk interessante vraag is) waarschijnlijk geen aanleiding tot voorzorgsmaatregelen.

iv. **Onderzoek binnen een gevoelig onderzoeksfinancieringsprogramma**

Ook als de financier geen gevoelige partner betreft, kan het financieringsprogramma als gevoelig bestempeld worden vanwege **de inhoud van het onderzoeksprogramma**. Zo zou het kunnen gebeuren dat de Nederlandse of Europese overheid (direct of via hun onderzoeksfinancieringsorganisaties) een call

uitschrijft voor de ontwikkeling van een pandemie-app of voor tracking technologie, die mogelijk in strijd is met mensenrechten en/of wetgeving inzake privacy.

Opnieuw geldt ook in dit geval dat UvA-wetenschappers in de regel onderzoek met **lagere TRLs** (technology readiness levels) verrichten, die in principe slechts beperkt onder deze scope vallen. Met name, echter, in calls waar er om een onderzoek over een groot deel van de keten gevraagd wordt (binnen missie-gedreven en thematische onderzoekscalls) zal de toepassing van de fundamentele kennis relatief duidelijk zijn en daarmee de vraag of er voorzorgsmaatregelen genomen dienen te worden.

v. Onderzoek met een partner **binnen een controversieel land**

Ook als de beoogde partner zelf niet controversieel is, dient het onderzoeksvoornemen mogelijk vanwege **het land van ingezetenschap** van de organisatie of de organisatieleden of andere banden met een bepaald land als controversieel bestempeld te worden. Voor bepaalde landen gelden volgens Nederlandse en Europese wetgeving sanctieregelingen, maar ook voor landen waarvoor dergelijke regelingen niet gelden, kan het **beoogde onderzoeksonderwerp in combinatie met de politieke situatie** in het land aanleiding zijn daarvan af te willen zien. Anderzijds willen we wetenschappers die ingezetene zijn van een onvrij land zo min mogelijk 'dubbel' slachtoffer maken door hen van onderzoekssamenwerking uit te sluiten.

Buiten de scope van dit beleid valt de situatie dat **onderzoekresultaten van de UvA verkeerd worden voorgesteld** (in de media) zonder blaam van de wetenschappers in kwestie. In dergelijke gevallen is wel reparatie achteraf geboden om de onjuiste voorstelling van zaken te herstellen, bijv. middels een mediastrategie. Ook verdient het bij bepaalde onderzoeksonderwerpen aanbeveling voor het aangaan van de onderzoekssamenwerking en/of voor de publicatie van resultaten een communicatiestrategie te formuleren om eventuele verkeerde voorstellingen van zaken te voorkomen. Ook buiten de scope valt het **potentiële misbruik van onderzoek door toekomstige medewerkers en studenten** vanuit het buitenland en/of gelieerd aan bepaalde bedrijven, organisaties of overheden, bijvoorbeeld in de vorm van spionage of het meenemen van kennis voor het gebruik voor kwaadwillende doeleinden (ook wel 'kennisveiligheid' genoemd). Op dit vraagstuk wordt apart beleid gevoerd.

3. Voorlopige, leidende principes

Aangaande bovengenoemde vraagstukken werken we als UvA vanuit de volgende principes. Deze kunnen worden aangescherpt naar aanleiding van de behandeling van casuïstiek (door een centrale of facultaire commissies):

- (I) **De wetenschap draagt, naast de verantwoordelijkheid tot onder meer onafhankelijke wetenschapsbeoefening, ook de (morele) verantwoordelijkheid zoveel als redelijkerwijs gevraagd kan worden te voorkomen dat onderzoeksresultaten worden misbruikt door derden, teneinde mens, dier en milieu, vandaag en in de toekomst, te beschermen.**

Onafhankelijke wetenschapsbeoefening en academische vrijheid impliceren het recht zoveel mogelijk de keuze voor het onderzoeksonderwerp te bepalen, ook als dit zich op terreinen begeeft waar mogelijk verkeerd gebruik van onderzoeksresultaten kan plaatsvinden. Bovendien worden heel veel onderzoeksresultaten in de regel *niet* verkeerd gebruikt. Daarom beogen we niet alle

wetenschappers in dezelfde mate bloot te stellen aan beleid of voorzorgsmaatregelen om dergelijk misbruik te voorkomen.

Tegelijk impliceert die academische vrijheid voor wetenschappers ook plichten, waaronder “dat men zich rekenschap geeft van het feit dat men als onderzoeker niet in isolement opereert en daarom binnen de grenzen van het redelijke rekening houdt met de legitieme belangen van bij het onderzoek betrokken personen en dieren, van eventuele opdrachtgevers en financiers en van de omgeving. Verantwoordelijkheid houdt ook in dat men onderzoek doet dat wetenschappelijk en/of maatschappelijk relevant is” en niet met een ander oogmerk.⁸

Als wetenschapper aan de UvA werkt men bovendien in universitair verband, en “ook de universiteit moet zich verantwoorden, intern en extern, voor de wijze waarop zij de randvoorwaarden voor integere wetenschapsbeoefening vervult, voor de besteding van publieke middelen aan onderwijs en onderzoek, en hoe zij daarmee bijdraagt aan de maatschappij.”⁹

Bovendien zijn wetenschappers deel van een mondiale gemeenschap. Idealiter vindt er binnen vakgebieden afstemming plaats over of en onder welke voorwaarden men bepaald onderzoek verricht of samenwerking met derden aangaat, ook zodat wetenschappers niet tegen elkaar uitgespeeld worden door bijvoorbeeld een multinational.

Voor het volgende geldt dat nog besloten dient te worden of de UvA een lijst onderschrijft of zelf opstelt van organisaties waarmee men niet of louter onder bepaalde voorwaarden mag samenwerken:

Onderzoek aan de UvA neemt normen en waarden in acht volgens onder andere de volgende verklaringen, richtlijnen en protocollen:

- [Universal Declaration of Human Rights](#)
- [United Nations Global Compact Principles](#)
- [Sustainable Development Goals](#)
- [Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit \(2018\)](#)
- [The European Code of Conduct for Research Integrity](#)
- [OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen](#)
- [Nagoya Protocol](#)
- Discipline-gebonden protocollen, zoals:
 - [Guidelines for Ethical Conduct in the Care and Use of Nonhuman Animals in Research](#),
 - [Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct](#),
 - [International Ethical Guidelines for Health-Related Research Involving Humans](#).

Bovengenoemde verklaringen, richtlijnen en protocollen behelzen in de regel veel meer dan afwegingen rond onethisch gebruik van onderzoeksresultaten, maar de daarin geformuleerde uitgangspunten kunnen een basis vormen voor het evalueren van onderzoeksvoorstellen en beoogde samenwerkingen.

⁸ KNAW, NFU, NWO, TO2, VH, VSNU (2018). *Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit*, 13.

⁹ Werkgroep Wetenschappelijke Integriteit UvA (2017). *Integriteitsbeleid en onderzoekscultuur Adviezen ter bevordering van integere wetenschapsbeoefening*, 14.

(II) Wetenschappers en instelling behouden een zekere verantwoordelijkheid voor gegenereerde kennis en andere onderzoeksresultaten.

Kennis is van intrinsieke waarde en we kunnen niet voorkomen dat er ooit misbruik wordt gemaakt van onderzoeksresultaten. Gelet op onze maatschappelijke verantwoordelijkheden, hebben we echter wel een taak om in redelijkheid te bezien of en hoe dit kan geschieden, zodat we daarop proactief kunnen handelen. Juist wetenschappers zelf kunnen zich een voorstelling maken van mogelijk toekomstig (verkeerd) gebruik van hun onderzoeksresultaten. Bovendien hebben we invloed op welke onderzoeksresultaten behaald worden en hoe deze naar buiten worden gebracht.

(III) Waar nodig gaan de maatregelen verder dan de wettelijke vereisten.

Eenzijds wil de UvA zoveel mogelijk ruimte houden voor fundamenteel en nieuwsgierigheidsgedreven onderzoek – ook als dit zich op gevoelige terreinen begeeft – en zal er dus gekeken worden of het onderzoek vanwege de TRL niet uitgesloten is van export control. Anderzijds wil de UvA verder gaan dan de wetgeving, wanneer dit geboden is. Zo kan het zijn dat bepaald onderzoek niet aan wettelijke restricties onderhavig is, omdat het bijvoorbeeld niet valt onder export control, maar wel zou kunnen leiden tot bijvoorbeeld disproportionele beschadiging van een dierpopulatie. In dat geval kan men er voor kiezen het onderzoek niet uit te voeren of specifieke voorzorgsmaatregelen te nemen.

(IV) Wetenschappelijk onderzoek kan op verschillende manieren bijdragen aan het oplossen van de mechanismen die ten grondslag liggen aan verkeerd gebruik van onderzoeksresultaten.

Eenzijds willen we bij het verrichten van wetenschappelijk onderzoek verkeerd gebruik van onderzoeksresultaten zo veel mogelijk voorkomen of in ieder geval mitigeren. Anderzijds kan juist het onderzoek of de onderzoekssamenwerking een positieve bijdrage leveren aan het vraagstuk ‘verkeerd gebruik van onderzoeksresultaten’. Onderzoeksresultaten zelf kunnen een positieve bijdrage leveren aan de culturele, ethische, gedrags-, juridische, maatschappelijke, technologische en andere (rand)voorwaarden en omstandigheden waaronder kennis, producten en data worden gebruikt. Onderzoek kan er, in andere woorden, toe leiden dat men zich ‘uit dilemma’s [van verkeerd gebruik van resultaten] innoveert’.¹⁰ Daarnaast kan de samenwerking met wetenschappers en derden in binnen- en buitenland leiden tot goede verstandhoudingen tussen verschillende sectoren en tussen actoren in verschillende landen. Ook heeft het verleden aangetoond dat academische banden vaak hebben geleid tot de bevrijding van volkeren van dictatoriale en andere autocratische regimes. Dit aspect dient in de overwegingen daarom meegenomen te worden.

¹⁰ Vrij naar [Van den Hoven et al. 2015](#), pag. 2.

4. Verantwoordelijkheden

Voor het beleggen van de verantwoordelijkheden inzake dit beleid wordt uitgegaan van bovenstaande uitgangspunten. Daarom worden verantwoordelijkheden zo dicht mogelijk bij de wetenschappers en onderzoeksinstituten zelf gelegd, maar dienen er op bepaalde punten additionele verantwoordelijkheden aangewezen worden.

De **individuele wetenschappers** hebben de **verantwoordelijkheid voor het overwegen van vraagstukken inzake mogelijk misbruik, dual use, export control en andere ethische vraagstukken bij hun onderzoek.**

Als UvA vertrouwen we er in grote mate op dat onze wetenschappers zich zelf adequaat informeren over wettelijke en ethische vraagstukken rond hun onderzoek en dat zij zelf goed inschatten of zij dat onderzoek kunnen aanvragen/verrichten en/of dat zij bepaalde voorzorgsmaatregelen dienen te nemen. Daarom verwachten we van hen dat zij ondersteuning zoeken wanneer zij niet zeker zijn van hun zaak.

Op centraal niveau en in de faculteiten of onderzoeksinstituten wordt hiertoe ondersteuning geboden, waaronder een website met zoveel mogelijk relevante informatie, kennisdeling, webinars, trainingen, alsmede een adviesteam. Voorkómen moet worden dat wetenschappers overwegingen en beslissingen inzake deze materie dienen te maken zonder ruggespraak of steun van hun leidinggevenden.

Het stroomschema in bijlage 1 kan wetenschappers helpen bij het maken van deze afwegingen.

Er wordt vanwege de aard van deze vraagstukken echter een belangrijke verantwoordelijkheid bij de **onderzoeksdirecteuren** belegd. Zij dragen verantwoordelijkheid voor (1) **het voeren van beleid ter voorkoming van misbruik** van onderzoeksresultaten binnen hun instituut alsmede voor (2) **het wel of niet verlenen van toestemming (al dan niet onder voorwaarden) voor onderzoek dat binnen de scope valt.** Van hen worden daarom drie zaken gevraagd.

1. Voor hun instituut een **inschatting te (laten) maken** waar en op welke wijze het onderzoek mogelijk verkeerd gebruikt kan worden en welke voorzorgsmaatregelen er daarom binnen het instituut dienen te worden genomen. Zij informeren hun decaan daarover. Dit leidt er toe dat er voor een onderzoeksinstituut als geheel duidelijk wordt op welke manieren en in welke mate dit vraagstuk tot voorzorgsmaatregelen moet leiden.
2. Een **proces inrichten** zodat het voor onderzoekers binnen het onderzoeksinstituut duidelijk is in welke gevallen, wanneer en naar wie zijn contact dienen op te nemen inzake onderzoek dat mogelijk misbruikt kan worden. Die voorzorgsmaatregelen zouden er voor een bepaald onderzoeksinstituut (waar er een gerede kans is dat er onethisch gebruik van onderzoeksresultaten zich voordoet) bijvoorbeeld uit kunnen bestaan dat elk onderzoeksvorstel een minimale toets rond deze thematiek moet doorstaan, waarna de onderzoeksdirecteur toestemming geeft. Dit kan in het research management portal worden opgenomen.
3. De onderzoekers in hun instituut **informeren** over het centrale UvA-beleid en het beleid dat in het onderzoeksinstituut gevoerd zal worden, en te verzorgen dat er voldoende **bewustzijn** is inzake de verantwoordelijkheden van de onderzoekers.

De **decaan heeft eindverantwoordelijkheid.** Eventuele conflicten tussen projectleider en onderzoeksdirecteur over of onderzoek wel of niet aangevraagd of uitgevoerd zou moeten mogen

worden, dienen daarom door de decaan behandeld te worden, na advies van de universiteitsbrede commissie. De universiteitsbrede commissie adviseert dan ook formeel de decaan.

Binnen de UvA wordt een **adviesteam samenwerking met derden en ethisch gebruik onderzoeksresultaten** ingericht, waarvan de leden bestaande medewerkers zijn met expertise op de verschillende relevante vraagstukken (juridische expertise, contacten met nationale overheden, kennis van internationale lijsten van controversiële partijen en landen, etc.). Wetenschappers kunnen i.o.m. hun oz-directeur terecht bij dit team voor juridisch en praktisch advies. Wanneer er uiteindelijk een voorstel voor samenwerking ligt, kunnen de wetenschappers bij de commissie terecht voor ethische advies. Dit team kan onderdeel zijn van een eventueel nog in te richten breder kennisveiligheidsadviesteam.

Voor het volgende geldt dat nog besloten dient te worden of dit een universiteitsbrede of een facultaire commissie zou moeten betreffen:

Ofwel: Een **universiteitsbrede commissie biedt wetenschappers binnen de UvA ondersteuning bij het balanceren van de genoemde academische vrijheid en de (morele) verantwoordelijkheid om misbruik zo veel als mogelijk te voorkomen**. Deze commissie wordt gevormd door ervaren onderzoekers met affiniteit voor ethische vraagstukken, op voordracht van de decanen, en ondersteund door een terzake deskundige jurist en beleidsmedewerker.

Ofwel: De **facultaire ethische toetsingscommissies** gaan naast hun bestaande taken eveneens **ondersteuning bieden bij het balanceren van de genoemde academische vrijheid en de (morele) verantwoordelijkheid om misbruik zo veel als mogelijk te voorkomen**. Aan de toetsingscommissie wordt daartoe een ervaren wetenschapper toegevoegd met affiniteit voor dit vraagstuk. De toetsingscommissies kunnen een beroep doen op juridische expertise binnen IXA.

De **commissie** wordt verantwoordelijk voor de volgende zaken:

1. In de opstartfase van dit beleid kunnen onderzoeksdirecteuren en decanen bij de commissie terecht om te bespreken hoe en in welke mate deze problematiek zich binnen hun onderzoeksinstituut zou kunnen voordoen.
2. Vervolgens kunnen onderzoeksdirecteuren doorlopend bij de commissie terecht voor advies over individuele casus. De advisering bestaat er niet zozeer uit dat de commissie aangeeft dat een samenwerking wel of niet mag, maar uit een interactie die erop uit is om, indien mogelijk, tot een samenwerkingsvorm te komen waarin bovengenoemde problematiek zo goed mogelijk is verwerkt.
3. De commissie stuurt haar uiteindelijke advies aan projectleider en onderzoeksdirecteur en in afschrift aan de decaan en de portefeuillehouder in het College.
4. Jaarlijks rapporteert de commissie aan College en decanen over welke zaken zij geadviseerd heeft en of er aanleiding is beleidswijzigingen door te voeren.

Het lid met de portefeuille Integraal veiligheidsbeleid binnen **het College van Bestuur ziet toe op de universiteitsbrede implementatie van het beleid**.

5. Vervolgstappen

Afhankelijk van de reacties op onderhavig stuk, kunnen de volgende vervolgstappen genomen worden:

Indien voor een centrale commissie gekozen wordt: Beginnen met **inrichten van centrale commissie**.

- De faculteiten kan gevraagd worden per faculteit één (of eventueel twee) wetenschappers met ervaring met deze thematiek voor te dragen die in de centrale commissie plaatsneemt.
- Vervolgens kunnen onderzoeksdirecteuren bij de commissie terecht om te bespreken hoe en in welke mate de problematiek zich binnen hun vakgebied zou kunnen voordoen.
- Wetenschappers kunnen in overleg met hun onderzoeksdirecteur casuïstiek inbrengen bij de commissie voor advies.

Decanen kunnen hun **onderzoeksinstituten onderhavige notitie voorleggen** en vragen

- voor hun onderzoeksinstituut na te gaan hoe en in welke mate de benoemde problematiek zich mogelijk zal voordoen binnen hun onderzoeksinstituut (geholpen door de centrale commissie),
- een voorstel te doen welke maatregelen zij nemen om ervoor te zorgen dat beoogde samenwerkingsrelaties die mogelijk aan deze problematiek onderhevig zijn op de radar van de onderzoeksdirecteur komen, en
- daarover terug te rapporteren aan de decaan.

De commissie kan vervolgens, op basis van de casuïstiek waarover het geadviseerd heeft, bij College en decanen **voorstellen doen over verdere verbetering** van beleid, proces, ondersteuning, etc.

Bijlage 1: Stroomschema

Dit stroomschema helpt de wetenschapper te achterhalen of deze haar of zijn onderzoeksvoorstel aan de onderzoeksdirecteur en eventueel aan de daartoe ingerichte commissie dient voor te leggen. Binnen die instituten waar de kans dat er onderzoeksresultaten misbruikt zullen worden relatief hoog is, kan dit stroomschema aan de wetenschappers toegestuurd worden met de vraag dit te volgen wanneer zij onderzoeksvorstellen opstellen. Zal nog in een gebruiksvriendelijkere lay-out gegoten worden. Afhankelijk van of gekozen wordt voor een centrale commissie of dat deze taak aan de bestaande ethische commissies wordt toegevoegd dient hieronder bij 'commissie' telkens de centrale commissie of de facultaire ethische commissie gelezen te worden.

1. Betreft het concept-onderzoeksvoorstel onderzoek naar, productie van of handel in goederen die vallen onder de '[Gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen](#)' of is het specifiek bedoeld voor militaire doeleinden?

Nee -> Ga door naar 2.

Ja -> Ga door naar 10.

2. Betreft het onderzoeksvoorstel onderzoek met een (mogelijke) militaire of terroristische toepassing of zal het resulteren in software, technologie of producten die vallen onder de '[EU-lijst van dual-use goederen](#)'?

Nee -> Ga door naar 5.

Ja -> Ga door naar 3.

3. Is het voorgestelde onderzoek fundamenteel wetenschappelijk van aard (d.w.z. Technology Readiness Level 3 of lager)?

Nee -> Ga door naar 4.

Ja -> Ga door naar 5.

4. Gebruikt het voorgestelde onderzoek louter software of technologie die zich in het publieke domein bevinden of algemeen beschikbaar zijn?

Nee -> Ga door naar 10.

Ja -> Ga door naar 5.

5. Betreft het onderzoeksvoorstel onderzoek met of voor een gevoelig land of agent, of is genoemde partij defensie-gerelateerd en onderworpen aan een wapenembargo?

Nee -> Ga door naar 6.

Ja -> Ga door naar 10.

6. Betreft het onderzoeksvoorstel onderzoek met een aanzienlijk risico op misbruik door derden, bijvoorbeeld de ontwikkeling van een hoog-pathogeen virus of een technologie die alle encrypties kan ontsleutelen?

Nee -> Ga door naar 7.

Ja -> Ga door naar 10.

7. Betreft het onderzoeksvoorstel onderzoek met of voor een gevoelige partij, bijvoorbeeld met een partij die mensenrechten schendt, milieuschade berokkent, of dierenleed veroorzaakt?

Nee -> Ga door naar 8.
Ja -> Ga door naar 10.

8. Betreft het onderzoeksvorstel onderzoek binnen een gevoelig onderzoeksfinancieringsprogramma?

Nee -> Ga door naar 9.
Ja -> Ga door naar 10.

9. Het is niet nodig over dit vraagstuk contact op te nemen met je onderzoeksdirecteur. Heb je nog vragen? Raadpleeg de website over dual use of de contactpersoon van je faculteit.

10. Er is een goede kans dat het onderzoek onderhavig is aan juridische restricties of andere relevante normen schendt. Leg het concept-onderzoeksvorstel daarom voor aan de onderzoeksdirecteur met de vraag hierover door de commissie te laten adviseren.

Acht de onderzoeksdirecteur het onderzoek toelaatbaar zonder aanvullende acties? Ja -> Ga door naar 9.

Acht de onderzoeksdirecteur het onderzoek toelaatbaar na positief advies van de COGO? Ja -> Ga door naar 11.

Acht de onderzoeksdirecteur het onderzoek ontoelaatbaar? Ja -> Ga door naar 12.

11. Leg het onderzoeksvorstel en evt. de door de onderzoeksdirecteur noodzakelijk geachte acties voor aan de commissie met aanlevering van de op de website gevraagde gegevens. Volg de aanwijzingen van de commissie vervolgens op.

12. Ben je het niet eens met de beslissing van de onderzoeksdirecteur en is de onderzoeksdirecteur het ook na overleg niet akkoord om het voorstel aan de commissie voor te leggen? Ga dan naar 14.

13. Je kunt bij de decaan van je faculteit aangeven dat jij en je onderzoeksdirecteur het niet eens zijn over of je onderzoeksvorstel aan de commissie voorgelegd kan worden. De decaan kan ofwel de onderzoeksdirecteur in het gelijk stellen ofwel toestemming geven het voorstel aan de COGO voor te leggen. In dat laatste geval zal de commissie de decaan adviseren over het onderzoek.

Bijlage 2: Matrix uit tabel 1, nu met sterke/gemiddelde/geringe noodzaak nagaan potentieel misbruik

Tabel 2: Wanneer sterke, gemiddelde of geringe noodzaak tot nagaan potentieel misbruik?

	Oz.-onderwerp op lijst military use of dual use	Mogelijk controversieel oz.-onderwerp	Niet-controversieel oz.-onderwerp
Niet-controversiële partner/ financier in niet-controversieel land	Sterke noodzaak nagaan potentieel misbruik	Gemiddelde noodzaak nagaan potentieel misbruik	Geringe noodzaak nagaan potentieel misbruik
Mogelijk controversiële partner/ financier in niet-controversieel land	Sterke noodzaak nagaan potentieel misbruik	Gemiddelde noodzaak nagaan potentieel misbruik	Gemiddelde noodzaak nagaan potentieel misbruik
Niet-controversiële partner/ financier in mogelijk controversieel land	Sterke noodzaak nagaan potentieel misbruik	Gemiddelde noodzaak nagaan potentieel misbruik	Geringe noodzaak nagaan potentieel misbruik
Mogelijk controversiële partner/ financier in mogelijk controversieel land	Sterke noodzaak nagaan potentieel misbruik	Sterke noodzaak nagaan potentieel misbruik	Gemiddelde noodzaak nagaan potentieel misbruik

Bijlage 3: Geciteerde en andere relevante bronnen

-[Bureau Biosecurity](#) (RIVM)

-Deutsche Forschungsgemeinschaft / Leopoldina. 2014. [Wissenschaftsfreiheit und Wissenschaftsverantwortung. Empfehlungen zum Umgang mit sicherheitsrelevanter Forschung](#)

-Europese Commissie [Guidance Note – Potential Misuse of Research](#)

-Faden, Ruth & Ruth A. Karron. 2012. [The Obligation to Prevent the Next Dual-Use Controversy](#). *Science* 335/6070, 802-804.

-German National Academy of Sciences Leopoldina and Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG, German Research Foundation). 2018. "[Joint Committee on the Handling of Security-Relevant Research](#)", progress report of 1 October 2018. Halle (Saale).

-IAP-the Global Network of Science Academies. 2016. *Doing global science: a guide to responsible conduct in the global research enterprise*. Princeton, New Jersey; Oxford: Princeton University Press. <http://www.interacademies.org/33345.aspx>

-KNAW. 2008. [Een gedragscode voor biosecurity](#)

-KNAW Commissie Biosecurity. 2013. *Bouwen aan biosecurity. Beoordelen van dual-use-onderzoek*. Amsterdam

-KNAW. 2016. *Improving Biosecurity. Dual-Use Considerations in the Research Chain. Symposium 5 October 2016 by the Academy and RIVM*. Amsterdam.

-Kuhlau, Frida, Anna T. Höglund, Stefan Eriksson, Kathinka Evers. 2013. [The ethics of disseminating dual-use knowledge](#). *Research Ethics* 9/1. 6-19.

-K.U.Leuven website Dual use: <https://set.kuleuven.be/ethicsatarenberg/dual-use>

-LERU 2018, Dual Use Note. <https://www.leru.org/files/Publications/LERU-Dual-Use-Note-July-2018.pdf>

-National Academies of Sciences, Engineering and Medicine. 2018. *Governance of Dual Use Research in the Life Sciences: Advancing Global Consensus on Research Oversight: Proceedings of a Workshop*. Washington, DC: The National Academies Press. Doi: <https://doi.org/10.17226/25154>.

-National Academies of Sciences, Engineering and Medicine. 2017. *Dual Use Research of Concern in the Life Sciences: Current Issues and Controversies*. Washington, DC: The National Academies Press. Doi: <https://doi.org/10.17226/24761>.

-Rathenau 2019. Kennis in het vizier, <https://www.rathenau.nl/sites/default/files/2019-06/RAPPORT%20Kennis%20in%20het%20vizier.pdf>

-Salloch, S. 2018. [The dual use of research ethics committees: why professional self-governance falls short in preserving biosecurity](#). *BMC Med Ethics* 19/53.

-United Nations. 2011. [Guiding Principles on Business and Human Rights. Implementing the United Nations' "Protect, Respect and Remedy" Framework](#)

-University of Edinburgh, [The University of Edinburgh Export Control and Sanctions Policy](#)

-Van den Hoven, Jeroen, Pieter E. Vermaas, Ibo van de Poel (Eds.). 2015. [Handbook of Ethics, Values, and Technological Design. Sources, Theory, Values and Application Domains](#). Springer, Dordrecht.

-Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR). 2017. [Guidelines for researchers on dual use and misuse of research](#).

DRAFT